

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2023-2024 нче уку елы
4 нче сыйныф**

**Үткәрү вакыты – 120 минут
Максималь балл – 49**

I. Тест биремнәрен эшләгез.

1. Саңгырау тартыклардан гына торган рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

- 1) [p], [л], [м], [н]
- 2) [п], [к], [с], [ч]
- 3) [з], [щ], [х], [һ]
- 4) [ф], [т], [ш], [д]

2. Рәт гармониясенә буйсынмаган сүзне билгеләгез. **(2 балл)**

- 1) валчык
- 2) тимераяк
- 3) тәрәзә
- 4) болынлыкта

3. Юл сүзендә ю хәрефе нинди аваз белдерүен билгеләгез. **(2 балл)**

- 1) [у] авазын
- 2) [йү] авазын
- 3) [йу] авазын
- 4) [ү] авазын

4. Юлдан-юлга күчерергә мөмкин булмаган сүзне билгеләгез. **(2 балл)**

- 1) алма
- 2) уңыш
- 3) каен
- 4) тиен

5. Бирелгән мәгънәгә туры килә торган сүзне билгеләгез. **(2 балл)**

Татар хатын-кызларыны төсле җепләр белән чигелгән, сәйлән белән бизәлгән баш киеме

- 1) калфак
- 2) бүрек
- 3) яулык

4) башлык

6. Мәкальнең дәвамын дәрәс билгеләгез. (2 балл)

Үз халкын сөймәгән

- 1) аптырап утырган.
- 2) ерак киткән.
- 3) телен белгән.
- 4) башка халыкны да сөймәс.

7. Синоним сүзләрне билгеләгез. (2 балл)

- 1) матур, чибәр
- 2) кайнар, салкын
- 3) сөйләшү, йөгәрү
- 4) ак, кара

8. *Кар* сүзенә тамырдаш булган сүзне билгеләгез. (2 балл)

- 1) карга
- 2) карлы
- 3) карандаш
- 4) кара

9. Юнәлеш килеше кушымчалары дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

- 1) -ның/-нең
- 2) -га/-гә, -ка/-кә
- 3) -ны/-не
- 4) -да/-дә, -та/-тә

II. Теоретик бирем.

Антонимнар турында языгыз. Фикерегезне мисаллар белән дәлилләгез. (5 балл)

III. Уйлагыз һәм җавапларны языгыз.

Сүз һәм килеш кушымчасын тәңгәлләштерегез, җавапны саннар белән языгыз. (5 балл)

А) урман	1) -тан
Ә) китап	2) -дан
Б) бала	3) -нан
В) эти	4) -нән
Г) энем	5) -дән

Жавап : _____

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жәя эчендәге сүзләрнең дәрәсән сайлап, астына сызыгыз. **(4 балл)**

Үрмәкүч чәлтәрдән өй үрәп, агач башына (куйган / элгән / ясаган).
Бөжәкләр, сокланып:

- Нинди матур өй, безнең мондый матур өйне беренче тапкыр күрүебез,
- дигәннәр.

Тик чебен генә бер сүз дә (сөйләмәгән / дәшмәгән / уйламаган). Аның
ничек тә булса үрмәкүч оясын урлысы килгән һәм аны үрмәкүче белән
күтәрәп алып китмәкче булган. Тик үзе уралып калган, котылырга теләп
чәбәләнгән саен ныграк кына (югалган / уралган / баткан) һәм һәлак булган.

Кеше (өенә / малына / матурлыгына) кызыксаң, шулай була ул.
(С. Сәүбәновадан)

2. Шигырьне укыгыз һәм күп нокталар урынына тиешле хәрефләрне
куегыз. **(4 балл)**

Тәр ... зәгә күз салдым –

Бик нык гажәпкә калдым:

Бозау х ... тле сап-сары эт,

... фрагын жы ... п талның,

Әй кереште күшәргә,

Инде миңа нишләргә? (Ф. Тарханова)

3. Шигырьдән *карадым* сүзенең синонимын күчереп языгыз. **(2 балл)**

4. *Нишләргә* сүзенә аваз-хәреф анализы ясагыз. **(4 балл)**

5. “Туган ягым” темасына 6-7 жөмләдән торган иңша языгыз. **(7 балл)**

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2023-2024 нче уку елы
5 нче сыйныф**

**Үткәрү вакыты – 120 минут
Максималь балл – 54**

IV. Тест биремнәрен эшләгез.

1. Яңгырау тартыклардан гына торган рәтне билгеләгез. (2 балл)
 - 1) [р], [л], [м], [н]
 - 2) [п], [к], [с], [ч]
 - 3) [к], [ш], [х], [һ]
 - 4) [ф], [т], [ш], [д]

2. Ирен гармониясенә буйсынган сүзне билгеләгез. (2 балл)
 - 1) бозгыч
 - 2) көндәлек
 - 3) тәрәзә
 - 4) өстәлдә

3. Нечкә сузыклардан гына торган мәкальне билгеләгез. (2 балл)
 - 1) Бердәмлектә көч.
 - 2) Бергә эшләсән, авыр эш тә жиңел.
 - 3) Дуслык - зур байлык.
 - 4) Өйнең яме ана белән.

4. Басымы соңгы ижеккә төшмәгән сүзне билгеләгез. (2 балл)
 - 1) уйла
 - 2) китап
 - 3) хикәя
 - 4) жирдән

5. Бирелгән мәгънәгә туры килә торган сүзне билгеләгез. (2 балл)

Күннән яки башка йомшак материалдан эшләнгән үкчәсез эңиңел һәм йомшак аяк киеме.

 - 1) киез итек
 - 2) ботинка
 - 3) чүэк
 - 4) күн итек

6. Мәкальнең дәвамын дәрәс билгеләгез. (2 балл)

Уңга киткән уңар,

- 5) сулга киткән югала.
- 6) сулга киткән туңар.
- 7) үз дустан табар.
- 8) сулга борылып карамас.

7. Жәмләдәгә фразеологизмның мәгънәсен билгеләгез. (2 балл)

Безнең Кәрим бик баилы булып чыкты. (З.Бәшири)

- 1) булдыклы
- 2) эшчән
- 3) белемле
- 4) тырыш

8. Тамыр сүз күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

- 1) күрсәтмә
- 2) якташ
- 3) болын
- 4) карабодай

9. Жәмләдә аерып бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә каарын билгеләгез. (2 балл)

Безнең бакча коймасына сугез карлыгач кунды. (З. Нури)

- 1) исем
- 2) сан
- 3) сыйфат
- 4) фигыль

10. Жәмләдәгә тәмамлыкны билгеләгез. (2 балл)

Икмәкне кешеләр тир түгеп табалар.

- 1) икмәкне
- 2) кешеләр
- 3) тир түгеп
- 4) табалар

V. Теоретик бирем.

Синонимнар турында языгыз. Фикерегезне мисаллар белән дәлилләгез. (5 балл)

VI. Уйлагыз һәм җавапларны языгыз.

1. Жәмләләр һәм сүзлекләрне тәңгәлләштерегез, җавапны саннар белән языгыз. (5 балл)

A) Матур – ямьсез.

1) Аңлатмалы сүзлек

Ә) Даруханә – аптека.	2) Татарча – русча сүзлек
Б) Давыл, өөрмә, гарасат.	3) Русча – татарча сүзлек
В) Окно – тәрәзә.	4) Антонимнар сүзлеге
Г) Кунак – махсус чакырылган яисә күрешү өчен читтән килгән кеше.	5) Синонимнар сүзлеге

Жавап : _____

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жәя эчендәге сүзләрнең дәрәсән сайлап, астына сызыгыз. **(4 балл)**

Койма (тактасына / өстенә / баганасына) сары буяу белән буяп ясалган Кояш күк йөзәндәге кара-кучкыл болытларга дәште:

- Әй, болытлар, күрәсезме мине? Мин – Кояш! Мин кояшларның да кояшы!

Коймадагы Кояш бөтерелә-бөтерелә чыркылдаган Чыпчыкка дәште:

- Әй, чыркылдык, күрәсеңме мине? Мин – Кояш! Кара миңа, (гажәплән / соклан / уйлан)! Миңа һәр кеше сокланып карый.

Кара-кучкыл болытларга коймадагы кояшның шулай әрсезләнәп (әйтүе / шапырынуы / кычкыруы) ошамады. Алар шыбыр-шыбыр яңгыр яудыра башладылар. “Бу – мин... мин...” – дип бытылдаган Кояшны яңгыр тамчылары коймадан (бер сәгатәтә / күз ачып йомганчы / көн дәвамында) юып төшерде. *(Н. Каһтаннан)*

2. Шигырьне укыгыз һәм күп нокталар урынына тиешле хәрәфләрне куегыз. **(4 балл)**

Оф...клар чал, болытлар чал,

Бо...ваткычсыз жибәрми боз

Чал диңгез яры.

Корабны ярга.

Көтә безне карлы-бозл...

Туза карлар, бо...ваткычлар

Төн...як причалы.

Безгә юл яра. *(Ф. Тарханова)*

3. Шигырьдән рәт гармониясенә буйсынмаган сүзләрне күчереп языгыз. **(4 балл)**

4. *Жибәрми* сүзен мәгънәви кисәкләргә таркатыгыз, нинди сүз төркеменә каравын, төрләнәшен билгеләгез. **(4 балл)**

5. “Яраткан китабым” темасына 7-8 жөмләдән торган иңша языгыз. **(8 балл)**

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2023-2024 нче уку елы
6 нчы сыйныф**

**Үткәрү вакыты – 150 минут
Максималь балл – 56**

VII. Тест биремнәрен эшләгез.

1. Кече тел тартыгын билгеләгез. (2 балл)

- 1) [x]
- 2) [т]
- 3) [h]
- 4) [ф]

2. Авазлар һәм хәрефләр саны туры килмәгән сүзне билгеләгез. (2 балл)

- 1) альяпкыч
- 2) юрган
- 3) йорт
- 4) вакыйга

3. Калын сузыклардан гына торган мәкальне билгеләгез. (2 балл)

- 1) Һәр эшнең ахырын уйла.
- 2) Бергә эшләсән, авыр эш тә жиңел.
- 3) Дуслык - зур байлык.
- 4) Ил эче – алтын бишек.

4. Басымы соңгы ижеккә төшкән сүзне билгеләгез. (2 балл)

- 1) күренмәдегез
- 2) татарча
- 3) язмыйбыз
- 4) укучылар

5. Бирелгән мәгънәгә туры килә торган сүзне билгеләгез. (2 балл)

Бизәкләп эшләнгән, жиңел, сай түгәрәк ир-ат баш киеме.

- 1) эшләпә
- 2) бүрек
- 3) түбәтәй
- 4) башлык

6. Мәкальнең дәвамын дәрәс билгеләгез. (2 балл)

Дөньяда иң йомшак нәрсә -

9) яңа яуган кар.

10) әнием кулы.

11) ак мамык.

12) үзең эшләгән мендәр.

7. Жәмләдәге фразеологизмның мәгънәсен билгеләгез. (2 балл)

Безнең Кәрим бик баилы булып чыкты. (З.Бәшири)

1) булдыклы

2) эшчән

3) белемле

4) тырыш

8. Жәмләдәге омонимның төрен билгеләгез.

Кара, төньяктан кара болыт килә.

1) саф

2) омоформа

3) омографлар

4) омофон

9. Жәмләдәге сыйфатларның дәрәжәсен билгеләгез. (2 балл)

Дөньяда иң ачы нәрсә дә – тел, иң татлы нәрсә дә – тел. (Мәкаль)

1) гади

2) чагыштыру

3) артыклык

4) кимлек

10. *Мин базардан карбыз, кавын һәм кыяр сатып алдым* жәмләсендәге ия белән хәбәрнең сүз төркемнәрен билгеләгез. (2 балл)

1) ия – исем, хәбәр – фигыль

2) ия – алмашлык, хәбәр – фигыль

3) ия – сан, хәбәр – исем

4) ия – сыйфат, хәбәр – фигыль

II. Теоретик бирем.

Сан сүз төркеме, аның төркемчәләре турында языгыз. Фикерегезне мисаллар белән дәлилләгез. (5 балл)

III. Уйлагыз һәм жавапларны языгыз.

1. Сүз һәм авазларны тәңгәлләштерегез, жавапны саннар белән языгыз. (5 балл)

A) ал...япкыч

1) h

Ә) мә...ге	2) а
Б) жәү...әр	3) н
В) к...нәфер	4) ә
Г) ж...мәгать	5) ь

Жавап : _____

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жәя эчендәге сүзләрнең дәрәсән сайлап, астына сызыгыз. (4 балл)

Безгә аклы-сарылы пәси баласы кереп (урнашты / житте / ияләште). Безнең үзебезнең бер пәсиебез бар иде инде. Ул пәсиебез үзе ап-ак, маңгаенда кара тап бар. Без аны матурлығы өчен генә түгел, акыллылығы өчен дә яратабыз. Ул, үзе бик (шаян / тәртипле / тыңлаучан) булса да, ашамлыкка тими. Күршеләргә дә кереп йөрми. Ә күршедән кәргән пәси бик тәртипсез булып чыкты. Бертуктаусыз «мияу-мияу» ди. Ашарга бирсән, төрле жиргә тарата башлый да идәнне (буйый / пычрата / ямьсезли). Өстәлгә менеп, икмәк сыныкларын тартып төшерә. Тагын әллә нинди тәртипсезлекләр эшли. Беркөнне минем белән уйнарга иптәш кызым Мәйсәрә керде. Ул:

— Бу юньсез пәсине нигә керттегез? Ул инде бик күп кешегә йөрде. Бездә дә булды. Аны (гаять / бөтен / әллә) кеше дә куып чыгарды. Ул — акылсыз, сөйкәмсез пәси,— диде. (Ә. Бикчәнтәевадан)

2. Шигырьне укыгыз һәм күп нокталар урынына тиешле хәрәфләрне куегыз. (2 балл)

Уйламыйча дуһтым бер сүз әйтте,

Ул сүз тора минем йөрәгемдә

Ул сүз йөрәгемә ка...алды.

(А...нан авыр яра юк сыман).

Үзе берни белми китеп барды.

Жә...сеннән ...лгыш атылып

киткән

Ә сүз калды.

Һәм дуһтына тигән ук сыман.

(И. Юзеев)

3. Калды сүзен мәгънәви кисәкләргә таркатыгыз, нинди сүз төркеменә каравын, төрләнешен билгеләгез. (4 балл)

5. Шигърынең икенче куплетынан исем сүз төркеменә караган сүзләрне күчереп языгыз. **(6 балл)**

6. “Нәни дусларыбыз ярдәм көтә” темасына 8-9 жөмлэдән торган инша языгыз. **(10 балл)**

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2023-2024 нче уку елы
7 нче сыйныф**

**Үткәрү вакыты – 150 минут
Максималь балл – 55**

VIII. Тест биремнәрен эшләгез.

1. Киң әйтелешле [о] авазы булган сүзне билгеләгез. **(2 балл)**

- 1) торна
- 2) торт
- 3) тояк
- 4) торма

2. Жәмләдә кече тел тартыгы кулланылган сүзне билгеләгез. **(2 балл)**

Мәгърифәт өстәр, иренмәс һич кеше булган кеше (Г. Тукай)

- 1) мәгърифәт
- 2) өстәр
- 3) иренмәс
- 4) кеше

3. *көмеш* сүзе күчерелмә мәгънәдә кулланылган рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

- 1) көмеш кашык
- 2) көмеш алка
- 3) көмеш беләзек
- 4) көмеш тамчы

4. Бирелгән мәгънәгә туры килә торган сүзне билгеләгез. **(2 балл)**

*Киёмнәрне пычранудан саклар өчен алга киелә яки билгә бәйләп куела торган
ялма*

- 1) күлмәк
- 2) камзул
- 3) алъяпкыч
- 4) бишмәт

5. Фразеологизмның мәгънәсен билгеләгез. **(2 балл)**

Кочак жәеп

- 1) тиз генә

- 2) шатланып
- 3) киң күңелле
- 4) ачуланып

6. Мәкальнең дәвамын дәрәс билгеләгез. **(2 балл)**

Акыллы өйрәнер,

- 13) күп белем алыр.
- 14) еракка китәр.
- 15) ахмак өйрәтер.
- 16) тиз аңлар.

7. Әйтү максаты ягыннан тойгылы жөмләне билгеләгез. **(2 балл)**

- 1) Алар бүген дәрәскә соңга калдылар.
- 2) Бүген сез дәрәстән соң кинога барасызмы?
- 3) Күрегезче, нинди матурлык!
- 4) Озын караңгы төннәр башланды.

8. Иялек килешендәге исем кулланылган мәкальне билгеләгез. **(2 балл)**

- 1) Кыюлык – адәмнең канаты.
- 2) Кеше күңеле – караңгы төн.
- 3) Картлар сүзен кар басмас.
- 4) Тәвәккәллек көч бирә.

9. Жөмләдәге нокталар урынына тиешле тыныш билгесен билгеләгез. **(2 балл)**

Икмәк сүзе ана исеме белән янәшә торырлык олы сүз.

- 1) өтер
- 2) өндәү
- 3) нокта
- 4) сызык

10. Жөмләдәге тәмамлыкны билгеләгез. **(2 балл)**

Алсу шигырьне дәрәстә кычкырып сөйләде.

- 1) Алсу
- 2) шигырьне
- 3) дәрәстә
- 4) сөйләде

II. Теоретик бирем.

Хәбәр турында языгыз. Фикерегезне мисаллар белән дәлилләгез. **(5 балл)**

III. Уйлагыз һәм җавапларны языгыз.

1. Алмашлыклар һәм аларның төркемчәләрен тәңгәлләштерегез, җавапны саннар белән языгыз. (5 балл)

А) берәү	1) зат алмашлыгы
Ә) һич	2) билгеләү алмашлыгы
Б) һәр	3) сорау алмашлыгы
В) нәрсә	4) билгесезлек алмашлыгы
Г) миңа	5) юклык алмашлыгы

Жавап : _____

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жәя эчендәге сүзләрнең дәрәсән сайлап, астына сызыгыз. (4 балл)

Сәгать алты тулар-тулмас иртәнге прогулкага чыгып барганда, күрше фатирга звонок биреп торучы карчыкка (күзем төште / йөзем борылды / күзем бактым). Звонок (урыны / төймәсе / ноктасы) шактый биектә, ә әбинең бие тәбәнәк кенә: ул, аяк очларына басып, өскә үрелгән. Язгы пальто өстеннән (кунган / бөркәнгән / жәелгән) ак шәле жылкәсенә жыерылып төшкән. Карчык, кулын звонок төймәсеннән алмый гына, миңа текәлеп карап куйды. Йөзе борчулы, күз карашында ниндидер өметсезлек, аптыраш сизелә иде. Болай да ябык, жыйнак гәүдәсе ниндидер борчудан (аптырап / куырылып / ямышәеп) калган кебек күренә. (Р. Хафизовадан)

2. Шигырьне укыгыз һәм күп нокталар урынына тиешле хәрәфләрне куегыз. (2 балл)

Кыр казлары, кая очасыз сез?

Берегез алда, берегез артта сез.

Кыйгылдашып, сез нәрсәне болай,

Күмәкләшеп, жигелеп тартасыз?

Беләм, беләм, жәйне тартасыз сез

Чинар үскән диңгез бу...на,

Магнолиял...р үскән бакчаларга,

Йөз...м үскән та...лар куенына. (Ә. Фәйзи)

3. Шигырьдән антоним сүзләрне күчереп языгыз. (2 балл)

4. Рус теле аша кергән Европа алынмасын күчереп языгыз. (2 балл)

5. *Бакчаларга* сүзен мэгънәле кисәкләргә аерып языгыз, шартлы билгеләр белән күрсәтегез, морфологик анализ языгыз. **(4 балл)**

6. Ирен гармониясенә буйсынган сүзне күчереп алыгыз. **(2 балл)**

7. “Кышкы табигатьтә” темасына 8-9 жөмләдән торган инша языгыз. **(9 балл)**

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2023-2024 нче уку елы
8 нче сыйныф**

**Үткәрү вакыты – 150 минут
Максималь балл – 58**

IX. Тест биремнәрен эшләгез.

1. Жәмләдәге рәт гармониясенә буйсынмаган сүзне билгеләгез. **(2 балл)**

*Менә бервакыт, агач яфракларын учы белән сыпырып, эңил узып китә.
(Ф.Яруллин)*

- 1) бервакыт
- 2) яфракларын
- 3) сыпырып
- 4) китә

2. Әйтелешә белән язылышы туры килмәгән сүзне билгеләгез. **(2 балл)**

- 1) чишмә
- 2) тәэсир
- 3) хәтер
- 4) багланыш

3. Кушылып языла торган сүзне билгеләгез. **(2 балл)**

- 1) бил бау
- 2) аллы гөлле
- 3) миләш чыпчыгы
- 4) рәхим шәфкать

4. Бирелгән мәгънәгә туры килә торган сүзне билгеләгез. **(2 балл)**

Чәч толымына кушып үрә торган бауга яки тасмага таккан тәңкәләр

- 1) изү
- 2) алка
- 3) чулпы
- 4) чәчүргеч

5. Жәмләдәге алынма сүзне билгеләгез. **(2 балл)**

Никадәр шигырь, күпме роман язылган икмәк турында! (Н.Дәүли)

- 1) күпме

- 2) шигырь
- 3) язылган
- 4) икмәк

6. Мәкальнең дәвамын дәрәс билгеләгез. **(2 балл)**

Сүз күп жирдә

- 17) эш гөрләп бара.
- 18) бар да эшчән.
- 19) кешегә урын юк.
- 20) эш аз була.

7. Жөмләдәге тезмә сүзнә билгеләгез. **(2 балл)**

Кинәт мәче башлы ябалак ук кебек аска томырыла. (М.Закиров)

- 1) аска томырыла
- 2) мәче башлы ябалак
- 3) ук кебек
- 4) кинәт томырыла

8. Жөмләдәге тартым белән төрләнгән исемнең килешен билгеләгез. **(2 балл)**

Кинәт каядыр колагына серле аваз чалынгандай булды. (Р.Мөхәммәдиев)

- 1) юнәлеш
- 2) төшем
- 3) чыгыш
- 4) иялек

9. Ике составлы жөмләнә билгеләгез. **(2 балл)**

- 1) Ишек шакыйлар.
- 2) Төн. Караңгылык.
- 3) Арытты.
- 4) Балалар укыйлар.

10. Жөмләдәге нокталар урынына тиешле тыныш билгесен языгыз. **(2 балл)**

Су буйлап сузылган авыл урамын кисеп чыгуга ... дуслар Сары тауга күтәрелә башладылар.

Жавап: _____

II. Теоретик бирем.

Затланышлы фиғыльләр турында языгыз. Фикерегезне мисаллар белән дәлилләгез. **(6 балл)**

III. Уйлагыз һәм җавапларны языгыз.

1. Рәвешләр һәм аларның төркемчәләрен тәңгәлләштерегез, җавапны саннар белән языгыз. (5 балл)

А) түбән	1) охшату-чагыштыру рәвеше
Ә) әкрән	2) вакыт рәвеше
Б) әрәмгә	3) урын рәвеше
В) инглизчә	4) сәбәп-максат рәвеше
Г) тиздән	5) саф рәвеш

Җавап : _____

IV. Гамәли-иҗади бирем.

1. Жәя эчендәге сүзләрнең дәрәсән сайлап, астына сызыгыз. (5 балл)

Март ахыры (килгәч / якынлашкач / беткәч), беренче зур яңалык шул булды: кычыткан күбәләге оча башлады. Кирпеч төсле кызыл күбәләк. Шул кызыл өстендә вак кара таплар күренә. Юка канатлары читеннән кара кайма киткән, ә каймага зәңгәр таплар (куелган / тезелгән / бизәнгән). Күбәләк суыкны агач ярыгында уздырган һәм яз житкәч уянган.

Бераздан үрмәкүчләр (уянды / торды / килде), кайберләре кар өстендә сәяхәт итә башлады. Иртән кояш күренә – үрмәкүч (чыга / терелә / күренә), кичен суыта – ул тагы үлеп куя. Бу төр үрмәкүчләре сукбай дип йөртәләр, чөнки алар бөҗәкләрне (баусыз / жәтмәсез / жепсез) аулыйлар. (Г. Хәсәновтан)

2. Шигырьне укыгыз һәм күп нокталар урынына тиешле хәрәфләрне куегыз. (2 балл)

Уйнар идем, гармуным юк,
Жырлар идем – та...ышым.
Кисеп алып курай ит...ем
Елгабызның камышын.
Камыш курай эчләрендә
Күпме м...ң булган икән!
Ул камышка жәйләр буге
Күпме кош ку...ган икән? (Ф. Яруллин)

3. Тойгылы жөмләне күчереп языгыз. (2 балл)

4. *Елгабызның* сүзен мәгънәле кисәкләргә аерып языгыз, шартлы билгеләр белән күрсәтегез, морфологик анализ ясагыз. **(4 балл)**

5. *Кош* сүзенә 2 тамырдаш сүз уйлап языгыз. **(2 балл)**

6. Шигырьдән алынма сүзне күчереп языгыз. **(2 балл)**

7. “*Минем хыялым*” темасына 9-10 жөмләдән торган инша языгыз. **(10 балл)**

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2023-2024 нче уку елы
9 нчы сыйныф**

**Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 62**

Х. Тест биремнәрен эшләгез.

1. Жөмләдәге тартыклар чиратлашуы күзәтелгән сүзне билгеләгез. (2 балл)

Ирке чикләнмәгән йөрәгемә

Башлык итеп куйдым гакылны. (Н.Такташ)

- 1) йөрәгемә
- 2) ирке
- 3) башлык
- 4) куйдым

2. Күчерелмә мәгънәдә килгән сүзе булган жөмләне табыгыз (2 балл).

- 1) Туганнарыбыз шәһәргә килгән иде.
- 2) Без яшелчәләргә су сибеп йөрибез.
- 3) Апам, бернигә дә карамыйча, инша язуын дәвам итте.
- 4) Бу арада аларда буран уйный эле.

3. Орфографик хатасы булган сүзне билгеләгез. (2 балл)

- 1) нисбат
- 2) кодрәт
- 3) милләт
- 4) теләк

4. Бирелгән мәгънәгә туры килә торган сүзне билгеләгез. (2 балл)

Беләккә кидерелә торган, божра рәвешендәге бизәнү әйбере

- 1) алка
- 2) изү
- 3) йөзек
- 4) беләзек

5. Мәкальдәге фигыльнең төркемчәсен билгеләгез. (2 балл)

Телеңне тезгендә тот, этеңне чылбырда тот.

- 1) боерык фигыль
- 2) хикәя фигыль
- 3) шарт фигыль
- 4) хәл фигыль

6. Мәкальнең дәвамын дәрәс билгеләгез. **(2 балл)**

Иренгән ике эшләгән,

- 21) һаман эше пешмәгән.
- 22) барысына да өлгергән.
- 23) икесе дә барып чыккан.
- 24) йокысын да туйдырган.

7. Синтетик иярченле кушма жөмлә белән белдерелгән мәкальне билгеләгез. **(2 балл)**

- 1) Гаебенә күрә жәзасы.
- 2) Гаеп онытылып, сабагы калыр.
- 3) Үзе абынган еламас.
- 4) Яраткан күңелдә ялган булмый.

8. Жөмләдәге фразеологик әйтелмәнең мәгънәсен билгеләгез. **(2 балл)**

Ул апасы әйткәннәрне колакка да элмәде.

- 1) тырышмау
- 2) тыңламау
- 3) үпкәләтү
- 4) кайтмау

9. Жөмләдә кулланылган сыйфат фигыльне күчереп языгыз. **(2 балл)**

Әйтәрсең безнең егерме ике кеше укыган сыйныфта Кәримовтан кала барысы да «биш»легә генә укый!

Жавап: _____

10. Иярченле кушма жөмләнең төзелеше ягыннан төрән языгыз. **(2 балл)**

Апа сөйли башлауга, керфекләрем оеп-оеп китә.

Жавап: _____

II. Теоретик бирем.

Жөмләнең иярчен кисәкләре турында языгыз. Фикерегезне мисаллар белән дәлилләгез. **(6 балл)**

III. Уйлагыз һәм җавапларны языгыз.

1. Сүзләр һәм аларның ясалыш ысулларын тәңгәлләштерегез, жавапны саннар белән языгыз. (5 балл)

А) көнбагыш	1) тамыр сүз
Ә) пыяла	2) ясалма сүз
Б) сиртмә койрык	3) саф кушма сүз
В) тозсыз	4) тезмә сүз
Г) әйлән-бәйлән	5) парлы

Жавап : _____

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жәя эчендәге сүзләрнең дәрәсән сайлап, астына сызыгыз. (4 балл)

Мин яр өстенән елгага карап торам. Ык тын гына (бара / ага / шаулы). Баеп баручы кояш, елга өстенән нәрсәдер эзләгәндәй, күлгәләр арасынан үрелеп-үрелеп карый да, кемнәндер оялган кебек, агач (башына / арасына / өстенә) кереп яшеренә. Елга тын. Инде ташу (ашкан / барган / киткән). Су кимүгә таба (китә / бара / житә). Шуңа күрә елга, язгы ташу вакытындагыдай, биек ярлар өстенә бозлар төкерми, ул, йөгәнгә яңа гына өйрәтелгән ярсу тай кебек, күбеккә батканчы чапкан-чапкан да, буйсынып, тынып калган. (Ф. Яруллиннан)

2. Шигырьне укыгыз һәм күп нокталар урынына тиешле хәрефләрне куегыз. (2 балл)

Укытучы

Уч төб...нә куеп Жирне гүя,
Бүге...гесен аның, үткәнен
Күрсәтте ул безгә
Урап кайттык
Күре...мәгән илләр үтәли.
Аяз дөнъя, кешелек бәхете өчен
Көрәшәргә безне өндәде <....>
- Яратыгыз Жирне! – диде ...аман,
- Минне яратыгыз! – димәде. (Р. Гаташ)

3. Шигырьнең икенче куплетындагы <....> тамгасы урынына куелырга тиешле тыныш билгесен языгыз. (2 балл)

4. Беренче куплеттан капма-каршы мэгънәле сүзләрне күчереп языгыз. (2 балл)

5. Шигырьдән ясалма исемне күчереп языгыз, мэгънәле кисәкләргә аерыгыз, шартлы билгеләр белән күрсәтегез, морфологик анализ ясагыз (3 балл)

6. Ирен гармониясенә буйсынган сүзләрне күчереп языгыз. (2 балл)

7. Шигырьнең беренче куплетынан алмашлыкларны күчереп языгыз, төрләнешен аңлатыгыз . (6 балл)

8. “Матурлык эштә күренә” темасына 9-10 жөмләдән торган инша языгыз. (10 балл)